

Oporretara joateko animorik edota dirurik ez zuten horiek Euskal Telebistak egingo dituen anitz telesail/folletoi/kulebroitan esku hartzeko hamaikatxo ahaleginetan galdu zuten esperantza.

Ez zirudien ona gure antzerkiaren sasoiak uda partean. Udazkenean, berriz, ba omen dator Eusko Jaurlaritzak sortu nahi zuen herriz herriko zirkuitu berria. Neguan, atzera, Azpeitiko Topaketak izango ditugu helburu. Bizpahiru talde lagunduko ditu diruz eta baliabidez, ekoizle bilakatuko zaigu Urolako hiria. Bitartean, eutsi kaleari, heldu telebistak eskainitako aktore izateko hainbat aukera txikiri.

Telebista gutxitan piztu dugu udan. Jazzarekin ari ginen dantzan Donostian, Getxon, Baionan eta Gasteizen. Handia ez da izan galera. Telesail ia guztiak errepikatu dituzte lotsa barik, joan zitzaigun maite genuen ezkontzagina, Isabel Gemio eta zorretan dabiltzan kate pribatuek kale gorrian utzi zituzten izarrik handienak ere.

Badator, bagaude udazkenean. Ongi etorri, urtaro malenkoniatsua. Zure eraginaz litekeena da antzokiak bete ahal izatea eta telebistan zeozer aurkitzea. Guk, behintzat, ez dugu amorerik emango. Ez zinean. Ez telean. Ez antzerkian ere. □

SOZIOLINGUISTIKA

KIKE AMONARRIZ

TXEMA LARREA

Soziolinguistika-gaietan eta batipat euskararen historia sozialaz interesaturik dagoen edonork irakurri beharreko liburu bat aipatu nahi nuke: José María Larrea ren «Euskaldungoa erroizturik», hain zuzen ere.

Puzzle baten antzera egituratua, euskaldungoaren erroizpena ikuspuntu desberdinetatik aztertzen du Larreak.

Bere azterketa-ildoan nabariak dira Calvet, Aracil eta Txepetxen teoriaren eragina, haietan oinarritzen dituelarik sarri bere analisiak.

Historia horren zantzuak euskaldunen adierazpenetan eta mintzoan bilatu nahi izan ditu egileak. Lan horren fruitu dira liburuan zehar eskaintzen dizkigun aitortza eta lekukotzak «mintzorik gabeko gizatalde baten historiaren egiteko arriskua» ederki asko gaindituz.

Hipotesi berri bezain ausart eta interesgarriak zabaltzen dizkigu euskaldungoaren eta euskararen bazterketa-prozesuaren inguruan. Euskara bazter-hizkuntza bilakatu bitartean jarraitu duen bidean «euskal letratuek» (apaizak gehienak gu reliteraturaren historiak erakusten duen bezala) izan duten eragin kaltegarriarena esate baterako: «euskal letratua, euskaldun izateagatik bere burua gutiesten eta gaitzesten duen lehen euskalduna bezala agertzen da (...)».

Egilearen iritziz, euskaraz idatzi duen oro ez da euskaltzale izan, orain arteko euskararen eta euskal literaturaren historiak baieztatu ohi duten moduan. Are gehiago, badirudi euskara idatzia landu dutenak (hegoaldean bereziki) izan direla egilearen ustez euskararen bazterketaren eragilerik nagusienetakoak: «Euskararen kulturarako bidea zatekeena, letratze prozesua, bazterkultura eta, finean, deskulturatze bidea izan zen», «euskara zokoratzen zutenak (...) elebidun izaten baitziren».

Aracilek «interposició» bezala izendatzen duen kontzeptua da Larrearen beste hausnarketa-iturri oparoenetakoa, erdararen artekamendu itogarriaren eragin anitz eta sakonak aztertzen dituelarik.

Diglosia, naziotasuna, euskaldunen gutxiespena, hizkuntzaren akabera,... dira beste batzuen artean liburuan jorratzen diren gaiak.

Barru-barrutik idatzitako liburua duzu berau: maitasun, pasio eta minez atonduriko idazkeraz.

Estilo oldartsuaren eraginez edo, atal desberdinen arteko lotura-falta somatzen da eta inoiz baita baieztapen batzuen arteko kontraesana ere (estatuek euskararen atzentzean izan

duten eraginaren garrantziaren inguruan ikuspegi desberdinak azaltzen dira liburuan zehar).

Baieztapen eztabaidagarriak (liburua bera da eztabaidarako gai) ez dira falta: «Arrazoia dute, beraz, euskararen aldeko zaletu amorratuengan joera isolazionista eta herrikoia nabaritzen eta salatzen dutenek» edo «Gipuzkoan, «intelektualen» artean, gertatzen den erdaltzaletasun patologikotik hasita».....

Hausnarketarako, informaziorako, gozamenerako eta eztabaidarako liburua.□

JUGOSLAVIA: EREDU GALDUA

Ez dira urte asko, hizkuntz aniztasuna errespetatzen zuten Europako estatuen artean Jugoslaviarena eredu modura azpimarratzen genuela Suitza, Belgika eta Suomirekin batera.

1985eko uztaillean Getxon burutu zen «Hizkuntza Minorizatuena Soziologia Biltzarrean» M. García Ripoll eta J. Bañeresek Jugoslaviari buruzko hainbat informazio azaldu zuten (Kosovo izan zitekeen Europa ekialdeko Ulster edo Euskadi!)

1988ko azaroan bertan (sei urte besterik ez), hainbat erakunderen artean Donostian antolaturiko «herri-administrazioan hizkuntz plangintzari buruzko biltzarrean» Serbiako Vojvodinan kokatuta dagoen Novi Sad hiriko alkatesa, S. Bajiko anderea, izan genuen gure artean. Elkartasuna eta nazioen eta gizabanakoen arteko erabateko berdintasuna aipatu zituen bere txostenean.

Sarraskia ustekabeen lehertu da (nork iragar zezakeen horrelakorik duela bost urte?).

Jasna Samicek Marko Versovici, poetak poetari, «Egunkarian» eginiko elkarrizketan ordea hizkuntza bakar apurtuare n elkartasun-nahia isladatzen da Versovicen hitzetan: «mintzaira bosniarra ez daiteke indarrez zatitu. Altxor kolektiboa da».

Jugoslaviaren ereduan bazegoen itxaropenik. Bagenekien (ikusitza genuen) ez zela eredu distiratsua, baina amesten zuen etorkizunak, helburu zuen eraikuntzak, erakartzen gintuen.

Sarajevon gurea den zerbaitegon da eta dago jokoan.□

ITZULPENAK LIBURUGINTZAN

Miloi-erdirentzako telebista nola egin litekeen eztabaidatu da udan. Izan ere, gaur egun euskarazko telebista ikusten (edo euskarazko iratiak entzuten) ditugun euskaldunak kopuru horren inguruan ibiliko gara. Leialago irratiekin telebistarekin baino.

Ikusentzunezkoetatik idatzizkoetara jauzi egiterakoan berriz, kopuruak erabat murrizten dira, eta irakaskuntzarekin (haur nahiz helduena) zerikusia duten erosketak alde batera utzita, minimora murrizten dira irakurleak; erosle gutxi eta erosketagama murrizta.

Irakurle helduak oso-oso mantso ari dira ugaltzen (oso inkorporazio gutxi iritsi da azken urteotan, ez egunkarira, ez aldizkarietara, ez liburuetara), eta gazteen artean ez dirudi informazio egokirik dagoenik ekoizpen berriei dagokienez.

Itzulpenen kasuan arazo guzti hauek biderkatu egiten dira, euskara idatziaren inguruan dauden topikoak azalaraziz: zailtasuna, hizkera gogorra, astuntasuna, freskotasun-falta...

Gaur egun ordea, itzulpen-lanek, kantitatez eta kalitatez, gu reproduzio idatziaren multzorik garrantzitsuenetakoa osatzen dute, euskaraz inoiz izan ez dugun irakurketarako aukera ahalbideratuz: literatura, zientzia, filosofia...

Udan irakurri berria dudan Matías Múgicak itzuliriko L.F. Célinereren «Gauaren muturrerainoko bidaiak»k eragin dizkit gogoeta hauek, izan ere, horrelako itzulpen-lan bikainak izan eta ez baita normala duten zabalkunde eskasa izatea.

Euskal produkzio idatziaren eta batipat itzulpenen zabal-kundeak hobetzekotan iruditzen zait ezinbestekoa dela, oraindik ere, sozialki oso zabaldurik eta erroturik dauden topikoen aurkako eta produkzio idatziaren gaur egungo egoera, kalitate eta irakurgarritasunari buruzko argibideak eskaintzea eta irakurle potentzialak (gazteak batipat) irakurketa hauetara motibatzea (harrigarria da euskalgintzatik bizi den zenbat jende ez duen euskarazko libururik irakurtzen).□

BOIKOT MEHATXUAK

ABC egunkari espainiarraren pentsakera atzerakoi eta zentralista ezaguna da. Ezaguna da baita ere Amando de Miguel soziologoak katalanerarekiko duen herra eta gorrotoa.

Joan den udan ABCk zabaldu dituen eztabaida eta sesioen artean ezkutuan pasa bada ere, gure gaiarekin lotura zuzena duenez, uste dut azpimarratzekoa dela abuztuaren 29ko alearen orri nagusian Amando de Miguelek botatzen zuen mehatxu hau: «Si no rebajan un poco sus pretensiones de erradicar el castellano del Principado, el resto de los españoles acabarán por rechazar el agua mineral proveniente de Cataluña. Hasta podría haber el rechazo de un producto de más difícil sustitución como es el cava».

Hau irakurri eta egun batzuetara Astuneko bidean kataluniar produktuen aurkako pintada bat irakurri nuen errepi-dean.

Insaluskoek ere «-ko ura» erantsi beharrean, nahiago izan dute «Agua de» kendu.

Su-emaile gehiegi omen dabil libre penintsulan zehar. Abisuka ari dira eta suterren bat eragiteko prest daude. «Su-moztaile»ak eraiki behar.□

«A» EREDUA

«A» ereduaren inguruan ekimen, eztabaida eta deklarazio ugari sortu da iragan berri den uda honetan.

Aztertzaile eta profesionalen artean, aho batez onartzen da, gaur egun dagoen bezala, A eredu honetan eskolatzen diren jatorri erdalduneko haurrak ez direla elebiduntzera iristen eta ez dutela Oinarrizko Heziketa Orokorra bukatzean legez eskatzen den euskara-maila lortzen.

Zonalde erdaldunetako D eta batipat B ereduan dabiltzan haurren artean arazoak daude oraindik ikasketa-hizkuntza duten euskaran maila egokia lor dezaten. Maila hori eskura-

tzeko eta are gehiago erabilarazteko, familiako eta eskolorduz barruko ahaleginak, eskolorduz kanpoko iharduerekin errefortzatu behar izaten dira, bestela nekez lortzen delako euskara haurraren ohizko hizkuntza bihurtzerik.

A ereduiko haurren artean berriz, euskararen ezagupen egoia lortzen duten kasuak salbuespentzat jo daitezke. Kontuan izan behar da A ereduaren ikasten ari diren haurren artean bi multzo sozial muturreko aurki genitzakeela (batipat zonalde euskaldunagoetan eta OHOn):

- ikastetxe publikoetan ikasten duten eta oso maila sozial bajuko familietan bizi diren ikasleak («lunpem» berri bat osatzeko arriskutan daudenak eta sarri zonalde industrialetako periferietan kokatuak)
- eta ikastetxe pribatuetan ikasten duten maila sozial altuko familietako seme-alabak: hiriburuetaoak nagusiki eta etorkizuneko «elite erdalduna» osatzera deituak.

Azken multzo honen defentsa sutsua egin du hainbat politikari ez abertzalek, A ereduaren aurkako jarrerak faszistatzat eta arrazistatzat jotz. UAK berak UNESCOren babes eskatu du A ereduaren aurka antolatzen ari diren kanpainak direla eta (euskal ereduaren aldekoak ere multzo horretan sartu ditu, behar bada ez baitu jakingo Nafar Gobernuak ere antolatzen dituela horrelakoak).

Egoera honetan, pentsatzekoa da sektore hauek kontrako joera erradikala agertuko dutela hainbat gune euskaltzaleatik eskatu den A ereduaren desagertzearen aurka, gobernuaren inguruetatik iradoki den A ereduaren errefortzuaurrean.

Euskalduntze-prozesuaren etorkizuna zalantzan jar dezakeen arazo honi aurre egin ahal izateko eta gaur egun legeak eskatzen duena (OHO amaitzean euskara ondo menderatzea) lortu ahal izateko, Hezkuntza Sailaren aldetik erabaki ausartak eta sakonak beharko dira. Baina horretarako Hezkuntza Sailak eskuz aldatu beharko luke.□